

Kongelig inspiration til forhaven

Tekst, foto og plan
Laila Sølager Sørensen havearkitekt

At blive inviteret til the-selskab er en ganske særlig fornøjelse. Hos Mrs. Hyacinth Bucket er det en anstrengt affære, men hos Dronning Louise på Bernstorff Slot var det en helt speciel sanselig oplevelse. Her boede hun fra 1854 og stillede et hvidkalket og romantisk hus med stråtag til gæsternes disposition. Den romantiske landskabsstil var introduceret i de kongelige haver omkring 75 år tidligere. Når vejret var godt, stod de sprossede fløjldøre åbne ud til rosenhaven, der sendte en livsalig duft ind mellem thekopperne. Gik damerne en tur i rosenhaven var det under en let paraply for at beskytte den sarte ansigtshud mod solens stråler. Under hele spadsereturen mellem de sirligt kantede bede, slog rosenduften dem i møde. Roserne var højstammede og derfor nemme at se og røre ved. Mens duften let lod sig fange ved blot at bøje sig let ned mod rosen.

Haver holder ikke evigt, og for et par år siden blev en større restaurering af den lille have færdig. Gamle planer fra fortidens slotsgartner Bruun er model for den nye, gamle have: Lave buksbomhække plantet i geometriske mønstre, der danner bede med

modsatte side De kantede bede ligger som et stort mønster på fladen foran Dronning Louises the-hus. Højstammede roser svæver over en bund af citronimian, buksbom og blå heliotrop derunder 'Rose de Resht' er en af de allersmukkeste roser at se på og dufte til. Den blomstrer hele sommeren og er så hårdfør at den nemt holder til sin udsatte placering som højstammet rose th Langs the-huset ligger bræmmen af marksten og holde soklen tør og fri for jordstænk. Roserne opad huset får vand fra tagdryppet og resten fra en vandslange nederst Rosenduften flyder uden svinkeærinder op til lugtesansen. Her er det 'Rose de Resht' der står som et lille træ i brysthøjde

et nutidigt udvalg af historiske roser. Alle står de på stammer og er plantet ud enkeltvis i de små bede. Sidste sommer var planterne vokset så godt til at haven stod som en fuldvoksen oplevelse.

Hvis mit hjem er mit slot, hvorfor så ikke lade sig inspirere af de kongelige slotte hjemme i haven? Der er ideer at hente til den, der ønsker en særlig have med vægt på det klassiske og det romantiske.

Mønster i forhaven

Ideen med buksbomhække plantet i mønstre omkring duftende blomsterplanter er mindst 500 år gammel. Man kan med rette forvente, at den holder endnu et par somre uden at blive forældet.

I forhaven er de lave hække ideelle. Her vil man som regel gerne bevare et åbent og venligt udtryk, så man selv kan se ud på vejen. Det giver farver og oplevelser udenfor vinduerne at kigge hen over et mønster af lave hække med fyld af forskellige blomstrende planter.

Forhaven må gerne sende et signal om at man har styr på hus og have. Derfor gør det ikke noget om forbipasserende kan se ind, blot det er en forlængelse af husets stil og ejernes smag, der bliver stillet til skue. Det er vidunderligt, hvis forhaven giver en sanselig oplevelse hver gang man går forbi på fortovet. Eller hvis man selv glædes hver gang man kommer hjem eller går ud. Forhaven er det mest trafikerede sted i haven – det er værd at huske, når man designer den. Med farver, dufte og haveglæde til hele året.

Det gør ikke noget om forhaven er nogenlunde nem at holde. Med stedsegrønne hække i figurbundne former er det blot at vedligeholde formerne med en hækkesaks. Vælger man langsomt voksende planter til hækken, er det begrænset hvor meget klipperi der er brug for. En eller to gange om året kan man nøjes med. Dertil kommer at passe indholdet i bedene. Som i Dronning Louises rosenhave er det bedst at vælge en ensartet bund til hver enkelt bed. Så kan den valgte planteart brede sig i hele bedet – og lukke for ukrudt uden at skulle konkurrere med andre planter.

De højstammede roser er en perle til den kongelige forhave. De giver bedene højde og dufter med smukke blomster en stor del af sommeren – og er ganske dekorative i vintertiden med deres skulpturelle former hævet over de stedsegrønne hækkes formelle mønstre.

Den dejligt duftende heliotrop danner bund i de yderste bede. Heliotrop kan overvintre inden døre, men købes som regel som en sommerblomst i foråret. Bedformen er fastholdt med jernprofiler

Praktisk geometri

De kongelige har monogrammer, geometriske mønstre og klipede hække i massevis. Vi andre skal nok vare os for at skrive vore initialer i grønne buksbomhække, men alle geometriske mønstre står til gengæld til vores fulde rådighed. Hvor ofte har folk ikke undret sig over al den geometri man skal lære i skolen uden at støde på det mindste at bruge den surt indlærte kunnen til i virkelighedens verden. Nu er chancen der. Til at bruge cirklen, kvadratet eller trekanten som mønster på forhavens smalle jordstribes. Hvilken en af grundformerne, der skal hittes frem, må komme an på hvordan huset ser ud, hvordan vi ønsker haven skal være og ikke mindst hvad der er oplagt mulighed for i netop vores egen forhave.

Det er ganglinjerne, der er de bestemmende faktorer, når man skal finde ud af, hvad der er plads til på den hjemlige parcel. Man er nødt til at acceptere, at der skal være en praktisk sti fra garagen til for- eller bagdøren. De fleste har også en bred sti direkte fra fortov til for- og bagdør. Måske endnu en sti fra fortovet til baghaven – det er ad denne sti at alt materiale til haven skal ind og ud. Stierne skal man ikke kimse af – men måske kan man slå nogen af dem sammen, så der ikke ligger for mange spredt ud over hele forhaven. Så bliver der plads til at anlægge en lille nydelig kongelig parterrehave.

Mellem stierne ligger altså dyrkningsjorden. Prøv om der kan ligge lige store arealer på hver side af fordøren – eller indgangsstien. Så kan mønstret blive symmetrisk, og det har altid i den kongelige del af havekunsten været særlig fint.

Årstiden viser ansigt

Med en fast ramme af stedsegrønt er man sikker på at ligegyldigt hvad man fylder ind i bedets midte, vil det se frodigt og sammenhængende ud, når først planterne er groet tæt sammen. Den faste grønne kant om bedet giver en ro og harmoni, som er helt usædvanlig. Den støtter snart sagt alle planter, så de tager sig ud på bedste vis.

Da hækkene er stedsegrønne, har man allerede sørget for at vinteren står med et flot mønster. Vil man desuden havde så meget årstidsvariation som muligt, skal man lægge tidlige forårsløg i bedene. Gerne samme slags i alle, så der bliver et smukt gennemgående tæppe under mønstrene af stedsegrønne hække. Erantis og andre løg med lang bladperiode duer ikke. Hellere krokus og tidlige tulipaner. De er væk fra jordens overflade, når den "rigtige" bundplantning skyder op og er synlig fra engang i april og indtil frosten sætter ind. Om det er udplantningsplanter, der kan skiftes ud helt efter årstid og ønsker, eller mere længelevende planter som lave stauder, der skal lukke i bunden, er en smags-sag. Til den nemme have er stauderne at anbefale. De bliver bedre og bedre for hvert år, og jorden er konstant dækket. Stauder, der tåler den samme vokseplads år efter år blomstrer større og flottere for hvert år. Det gælder for pæoner, staudesalvier og stor-kenæb.

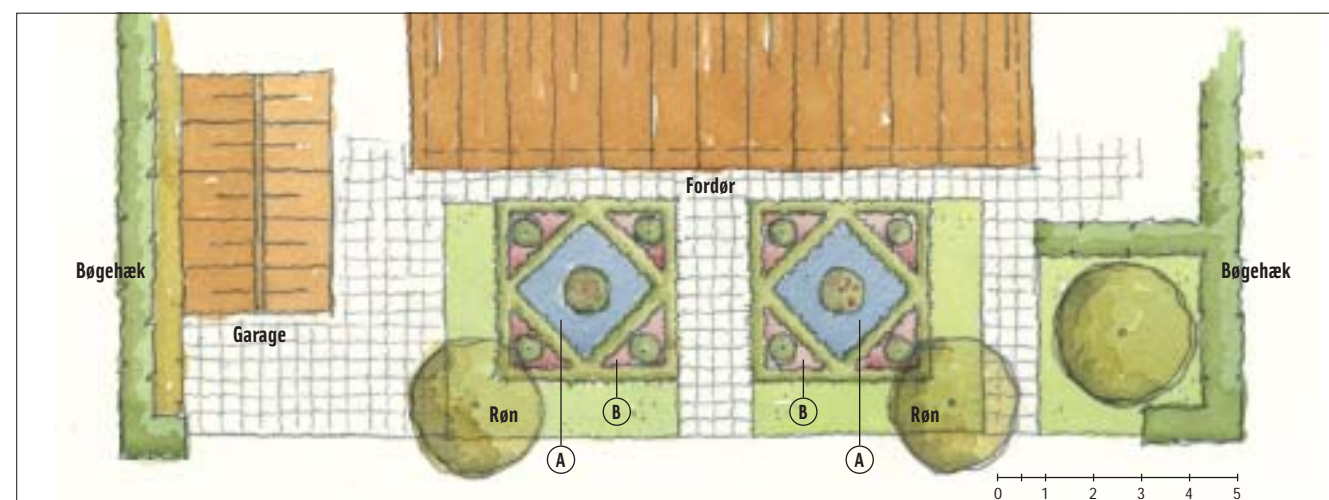
Langs hussoklen

Langs muren ved Dronning Louises thehus står hvide havebænke. Herfra nyder man sommerfuglenes svæv over roser og lavendler. Under bænken og langs hussoklen er der en æstetisk smuk og teknisk set fremragende løsning på det svære bed langs hussoklen. Marksten ligger sirligt i grus, så de danner en pikbrolægning med fald væk fra huset.

Sikke en smuk løsning. Som også ville være flot langs parcelhuset eller patriciervillaen. Selvom de fleste har tagrender på huset, er der alligevel ofte meget sprøjt opad husmuren. På huse med brede udhæng er det desuden næsten umuligt at få noget til at gro i det tørre bed langs soklen. Derfor kan man ligeså godt lægge sten her. Marksten er smukkere og mere personlige end en standardbelægning af betonsten. Pikbrolægningen er så ren at det er begrænset, hvad der kommer af jordstænk på hussoklen efter tunge regnbyger. Virker sten og nøgne sandfuger for køligt på husets udtryk, kan man bløde lidt op på det ved at plante tørketålende planter som husløg, timian eller stenurt i fugerne.

De brede stier mellem bedene i Dronning Louises rosenhave er der til gengæld ingen grund til at kopiere. De er meget tidskrævende at holde fri for ukrudt, og kun sjældent er forhaven så stor at der er brug for at kunne gå tur mellem bedene. I stedet kan man lade sig nøje med græsplæne og flisestier omkring det mere kompakte mønster i den kongelige parcelhus-forhave.

Med klassiske former, roser og dufte bliver stemningen i forhaven så sød som i gamle dage. Tilbage er kun at huske at invitere til theselskab en gang eller to i sommerens løb. ■

overblik

Sådan kan et mønster af buksbomhække skabe en forhave foran parcelhuset. Bemærk at stien op til fordøren er bredere end stierne til garagen og til haven. Græsplænen omkring selve mønsteret giver luft i anlægget og er samtidig en bufferzone, som kan gøres mindre eller større efter behov for at få regnestykket til at gå op. **Hække** er af småbladet buksbom.

Bund A er staude-salvie *Salvia nemorosa* 'Ostfriesland', mens **B** er flittiglise i en rosa sort. Inden flittiglise skal plantes ud i maj kan man nå et blomsterflor af krokus i felterne. **Roserne** er (i midten) 'Rose de Resht' og (i hjørnerne) Rose 'The White Pet' – alle okuleret på halvstamme. Mod vejen står to mindre træer og giver højde til hele forhaven. Det er to letløve-

de træer af røn, *Sorbus cashmiriana*. Afhængigt af hvilket verdenshjørne forhaven vender mod, lægger træerne deres lette skygge henover forhaven i nogle timer. Hvis huset skygger for den lille mønsterhave, kan bedene flyttes længere ud mod fortovet. Planterne er udvalgt efter at der en sol en stor del af dagen.

Planterne

Til den kongelige forhaves hække

Småbladet buksbom – *Buxus sempervirens* (sol-skygge)
 Avnbøg – *Carpinus betulus* (sol-skygge)
 Bøg – *Fagus sylvatica* (sol)
 Småbladet kristtorn – *Ilex crenata* 'Convexa' (sol-skygge)
 Stedsegrøn liguster – *Ligustrum vulgare* 'Liga' (sol-skygge)
 Taks – *Taxus baccata* (sol-skygge)

Vælg kun en planteart til hæk så der bliver ensartethed i hækmønsteret

Til den kongelige forhaves bede

Løg: Krokus, tulipaner, perlehyacinther

Sommerblomster af alle slags kan bruges. Ynder fuld sol.

Nogle af de bedste er:

Studenternelliker – *Dianthus barbatus* – dufter. Røde, rosa og hvide nuancer
 Heliotrop – *Heliotropium arborescens* – dufter. Blåilla farver
 Flittiglise – *Impatiens walleriana* – blomstrer længe og tæt, selv i halvskygge. Hvide, rosa og røde farver
 Pelargonier – *Pelargonium* (rundbladede sorter samt engelske pelargonier tåler halvskygge). Røde, rosa og blålige nuancer

Stauder:

Alpeløvefod – *Alchemilla alpina* – gule blomster i maj-juni – grågrønt løv med hvide kanter (sol-skygge)
 Storkenæb – *Geranium cantabrigiense* eller *G. oxonianum* 'Rose Clair' og mange andre – rosa eller hvide blomster fra maj-oktober – utallige løvformer og -farver (sol til halvskygge)
 Katteurt – *Nepeta x fassenii* – støvetblå blomster juni-oktober – grågrønt løv (sol)
 Pæoner – *Paeonia lactiflora* – hvide, rosa eller røde blomster i juni-juli, dufter – smukt løv april-oktober (sol)
 Rød lungeurt – *Pulmonaria rubra* – rosa blomster maj-juni – stedsegrønt løv (sol-skygge)
 Staude-salvie – *Salvia nemorosa* – blå eller rosa blomster fra juni-august – grågrønt løv (sol)
 Citrontimian – *Thymus citriodorus* – lilla blomster i juni-juli, gulgrønt stedsegrønt løv (sol)
 Hornviol – *Viola cornuta*-hybrider – blå, hvide, gullige blomster (alt efter sort) maj-oktober – dufter (sol-halvskygge)

Roser: Historiske roser på højstamme:

Rose 'Rose de Resht' – karminrøde duftende blomster juni-oktober (sol)
 Rose 'Stanwell Perpetual' – lyserøde duftende blomster juni-oktober (sol-let skygge)
 Rose 'Tuscany' – den gamle fløjlsrose med dybrøde blomster fra juni og 3 uger frem – let duft (sol)
 Rose 'The White Pet' – cremefarvet småblomstret rose, rigtblomstrende fra juli til oktober (sol-let skygge)

Vælg én højst to slags fyld i bedene. Dertil vælges roserne, der gerne må være forskellige i hvert bed. Roserne skal forudbestilles på planteskolen da højstammede roser af disse sorter ikke er standardvarer